

Оцел В.В., науковий співробітник науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності ДНДІ МВС України

НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ ЯК ФАКТОР ПОГРІШЕННЯ КРИМІНОГЕННОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Криміногенна обстановка в Україні обумовлюється багатьма факторами. Одним із них є зростання незаконного обігу зброї, вибухівки та боєприпасів, що потрапляють та продовжують осідати в українців внаслідок подій, які відбувалися в регіонах після Євромайдану 2013 року, та триваючого з 2014 року воєнного конфлікту на Донбасі. За даними МВС України, сьогодні близько 80% всієї незаконної зброї в країні складає зброя із зони бойових дій. Небезпека від незаконного обігу зброї, вибухівки, боєприпасів на мирній території полягає у створенні умов для вчинення в подальшому найбільш тяжких злочинів, таких як бандитизм, розбійні напади із використанням зброї тощо.

До причин розповсюдження зброї, вибухівки та боєприпасів в країні можна віднести: недосконалий контроль за їх переміщенням; часткова або повна відсутність обліку посадовими особами (призначеними здійснювати ці функції) їх поставок і використання; неефективність діяльності підрозділів, призначених збирати трофейну зброю та боєприпаси, або відсутності таких; розкрадання або вимагання зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв тощо.

Джерелами незаконного обігу зброї, вибухівки та боєприпасів є:

по-перше, трофейна зброя, що залишається на полі бою після будь-яких зіткнень з обох сторін. Її можуть вивозити з території проведення бойових дій військовослужбовці, волонтери, бійці добровольчих батальйонів, громадяни, що мешкають в тій місцевості чи прилеглих до неї територіях, а також кримінальні угруповання, бізнесові структури, зацікавлені в подальшій їх реалізації. Не виключенням є й спецпідрозділи правоохоронних органів, що беруть участь в проведенні АТО, або мають якісь прямі до цього службові та ділові відносини. Мають місце банальні крадіжки зброї з

подальшим продажем або бартерним обміном її на спиртні напої або продукти харчування. Значна частина трофеїв у подальшому зберігається українцями в себе про всяк випадок (особливо на фоні дестабілізації ситуації в різних регіонах країни), а також має місце використання ними боєприпасів у побутових і бракон'єрських цілях тощо;

по-друге, не контролюється питання зберігання, обліку, видачі, використання зброї в добровольчих батальйонах, які не входять до складу Збройних Сил України та МВС України, що беруть участь в проведенні антитерористичної операції на Донеччині та Луганщині;

по-третє, це потік контрабанди зброї із зони АТО, який йде з метою подальшої реалізації на чорному ринку та представляє собою налагоджений бізнес з добре організованими корупційними схемами та «коридорами» її поставок через пункти пропуску та інші неконтрольовані підпільні маршрути вздовж лінії зіткнення [1, 2]. Таким чином, підвищений попит на зброю надає економічний характер незаконному обігу зброї, оскільки він є джерелом високих кримінальних доходів.

До наслідків незаконного обігу зброї, боєприпасів, вибухових речовин і вибухових пристроїв можна віднести наступне:

1) сьогодні необхідно врахувати те, що із-за катастрофічного погіршення рівня життя рядових українців, соціальної-економічної кризи, триваючих бойових дій змінюється стан частини населення, що втратили роботу, місця постійного проживання тощо. Знижується їх культурний та морально-правовий рівень, відбувається деградація суспільної моралі, неповажання законів та їх невиконання. Це сприяє появі депресивних настроїв серед людей, що потенційно підштовхує їх до насильницьких дій та агресії;

2) складаються оптимальні умови для погіршення криміногенної ситуації в країні. За даними МВС України, у 2013 році було зафіксовано 761 правопорушення, вчинене із використанням вогнепальної зброї, у 2014 році їх кількість зросла до 2523 (приріст до 2013 року - 231,5%), у 2015 році зафіксовано їх зниження на 39,5% до попереднього року (1526 злочинів). Серед них умисних вбивств якщо у 2013 році було зафіксовано 62, то вже у 2014 році кількість сягнула 320

(приріст до попереднього року становить 416,1%); у 2015 році відбулося зменшення їх кількості на 39,4% - 194. На 311% було вчинено менше розбійних нападів у 2013 р. (zareєстровано 100 злочинів), ніж у 2014 році (411). 297 їх було zareєстровано у 2015 році, що на 27,7% нижче показника попереднього року. За січень-лютий 2016 року обліковано 126 кримінальних правопорушень, вчинених із використанням вогнепальної зброї. З них зафіксовано 22 умисних вбивства і 19 розбоїв. Найбільше таких злочинів скоєно в місті Києві, Донецькій та Луганській областях [2, 3].

3) зросла ймовірність використання зброї, вибухівки та боеприпасів в терористичних акціях та провокаціях по всій Україні з метою загальної дестабілізації ситуації. Сприяє цьому й сусідня країна-агресор, яка особисто поставляє зброю та боеприпаси не тільки в зону АТО, але й для формування та озброєння терористичних груп на мирній території України. Так, якщо у 2013 році було зафіксовано 65 злочинів, вчинених з використання вибухових речовин, то у 2014 році їх кількість зросла майже вдвічі та складає 112 злочинів (приріст до попереднього року - 72,3%). У 2015 році кількість таких злочинів майже не змінилася (106 випадків, що на 5,4% нижче від попереднього року) [3].

Таким чином, враховуючи існуючі політичні, соціально-економічні умови напруженості в суспільстві, продовження військової конфронтації на Сході України, зниження поваги до законності та верховенства права можна прогнозувати тенденцію зростання та поширення в найближчі роки незаконного обігу зброї на інші (крім східних) регіони країни, з виходом навіть за кордон. Незаконний обіг зброї є своєрідним індикатором, що дозволяє оцінити стан держави та національної безпеки. А тому без стабілізації вищезгаданого в країні, удосконалення рівня консолідації сил та засобів правоохоронних органів, органів виконавчої влади та управління, військових щодо обліку та контролю за виготовленням і використанням зброї, досягнення позитивних результатів реформування нової поліції в боротьбі зі злочинністю не слід очікувати на покращення криміногенної ситуації в країні.

Список використаних джерел

1. МВД не в состоянии остановить незаконный оборот оружия в стране - Шабовта [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://rian.com.ua/analytics/20150527/368090599.html>.

2. МВС: в Україні зростає незаконний обіг зброї [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/mvs-v-ukraini-zrostaє-nezakonnij-obig-zbroї/a-18462327>.

3. Статистичні дані за 2013-лютий 2016 років взяті з Єдиного звіту про кримінальні правопорушення по державі (ф.

№1 державної статистичної звітності, затверджених наказами Генеральної прокуратури України за погодженням з Держкомстатом України 23.10.2012) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/>.